

ARCHEOLOGIE • BOUWHISTORIE

ARCHEOLOGIENOTA – PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

HERENTALS – GREESSTRAAT

A. DEVROE
JANUARI 2019

COLOFON

Project

Archeologienota – Herentals, Greesstraat

Opdrachtgever

J & J Comm. V.
Greesstraat 21
2200 Herentals

Opdrachtnemer

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba
Lemmensstraat 34
2800 Mechelen
0472/59.31.41
annika.devroe@gmail.com
BE 0680.617.128

Erkende archeoloog: Annika Devroe, OE/ERK/Archeoloog/2015/00085

© 2019 Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijk toestemming van de opdrachtgever.

INHOUD

Inhoud	0
1. Gemotiveerd advies	1
2. Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	3
2.1. Inleiding	3
2.2. Administratieve gegevens	4
2.3. Onderzoeksstrategie, -methode en -technieken	4
2.4. Proefsleuvenonderzoek.....	5
2.4.1. Vraagstelling en onderzoeksdoelen	5
2.4.2. Onderzoeksstrategie, -methode en -technieken	5
2.5. Voorziene afwijkingen van de Code van Goede Praktijk.....	7
3. Figurenlijst	8

1. GEMOTIVEERD ADVIES

Het projectgebied ligt ten zuidoosten van Herentals. In het oosten grenst het projectgebied aan de Greesstraat. Op basis van het Digitaal Hoogtemodel en de hoogteprofielen kan men vaststellen dat het terrein zich bevindt op ca. 17,3 à 17,9 m TAW. De zuidoostelijke hoek is duidelijk hoger gelegen, de westelijke zone lager. Het projectgebied ligt op de overgang van de vallei van de Kleine Nete in het noord-noordwesten en een hoger gelegen rug in het zuid-zuidoosten. De Gerhezeloop vloeit over het terrein. Deze waterloop gaat mogelijk terug op een meer grillige waterloop die later deels rechtgetrokken werd of werd pas in de Nieuwe Tijd aangelegd om een aanwezige depressie beter te ontwateren. De Kleine Nete bevindt zich op ca. 1,6 km van het projectgebied. Bodemkundig zijn in het westen voornamelijk natte bodems aanwezig, in het oosten matig natte bodems en bebouwde zone.

Op basis van het Digitaal Hoogtemodel, de bodemkaart en het reeds uitgevoerd proefsleuvenonderzoek blijkt de westelijke zone (ten westen van de Gerhezeloop) lager gelegen te zijn en zeer nat. Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleken ter hoogte van deze zone grote delen te zijn vergraven. Het archeologisch potentieel voor deze zone wordt dan ook als laag ingeschat.

De zone ten oosten van de Gerhezeloop kan op basis van het Digitaal Hoogtemodel iets hoger gesitueerd worden. De bodemkaart wijst wel nog steeds op een vrij natte bodem (drainageklasse "d"). Volgens de bodemkaart is ook sprake van een podzol. Ter hoogte van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek werden ook podzols verwacht, maar deze bleken niet meer aanwezig te zijn. Ter hoogte van de oostelijke zone kunnen deze niet volledig uitgesloten worden, maar het gebruik als landbouwgrond zorgt er meestal voor dat de podzol minstens onthoofd is, dan niet volledig opgenomen in de ploeglaag. Op basis van de cartografische bronnen kon men vaststellen dat minstens vanaf de 18de eeuw bewoning was op de zuidoostelijke hoek. Het gaat om 2 gebouwen die in de 20ste eeuw verdwenen. De zone waar de gebouwen stonden is volgens het Digitaal Hoogtemodel hoger gelegen. Of dit reeds altijd een iets hoger gelegen zone was en dus gunstiger voor bewoning of deze zone na de afbraak opgehoogd werd is onduidelijk. Opvallend is dat de 18de-eeuwse bebouwing zich bijna hoofdzakelijk aan de westzijde van de Greesstraat bevindt. Met uitzondering van het proefsleuvenonderzoek ten westen van het projectgebied is nog maar weinig archeologisch onderzoek in de buurt uitgevoerd. Eén onderzoek ten noordoosten van het projectgebied leverde niets op. Een onderzoek ten westen leverde onder meer ijzertijdsporen op. Deze locatie bevindt zich ter hoogte van een iets drogere bodem (drainageklasse "c"). Op basis van de verzamelde gegevens kan men stellen dat het archeologisch potentieel naar steentijdsites voor deze zone eerder laag is. Hoewel er een waterloop of minstens natte zone vlakbij was en de bodemkaart spreekt van de aanwezigheid van een podzol werd deze hoogstwaarschijnlijk minstens afgetopt bij het gebruik als landbouwgrond. De kans op het aantreffen van een intacte steentijdsite wordt dan ook eerder als laag ingeschat. Naar sporensites toe is de ligging nabij een waterloop of depressie eveneens gunstig. De drainageklasse "d" doet vermoeden dat het projectgebied matig nat moet geweest zijn. Het gebruik als landbouwgrond en de aanwezige bebouwing aan de Greesstraat vanaf minstens de 18de eeuw doen aannemen dat dit gebied niet te nat was voor bewoning. Deze bebouwing verdween uiteindelijk om plaats te maken voor de huidige bebouwing. In de nabije omgeving zijn zones gelegen die eveneens nabij de waterloop of depressie lagen en duidelijk droger gelegen waren (drainageklasse "b" of "c"). Dergelijke bodems hebben meestal een grotere aantrekkingskracht voor menselijke bewoning. Op basis van de verzamelde gegevens kan men dan ook stellen dat het archeologisch potentieel voor sporensites als middelmatig wordt ingeschat.

De zone ten westen van de Gerhezeloop werd deels reeds onderzocht door middel van proefsleuven. Dit leverde geen relevante archeologische sporen op. Deze zone bleek bovendien zeer nat te zijn en deels afgegraven (ontveend). Op basis van de verzamelde gegevens kan men aannemen dat heel

deze zone te nat was voor menselijke bewoning. Gezien het laag archeologisch potentieel wordt voor deze zone geen bijkomend archeologisch onderzoek geadviseerd.

Voor de zone ten oosten van de Gerhezeloop kan men vaststellen dat deze iets hoger gelegen is, maar nog steeds vrij nat is. Het zuidelijk deel is momenteel grotendeels bebouwd en verhard. Ter hoogte van deze bebouwing en verharding kan men er vanuit gaan dat de toekomstige verstoring grotendeels zal overeen komen met de reeds bestaande verstoring. Enkel ter hoogte van de sokkels, regenwaterputten en IBA-putten en de nutsleidingen zullen bijkomende verstoringen gebeuren, evenals enkele kleinere zones die momenteel als tuinzone gebruikt worden en zullen bebouwd worden. Het gaat om kleinere, lokale zones waar eventueel aanwezige archeologische resten verstoord zullen worden. Het noordelijk deel is momenteel braakliggend. Ter hoogte van deze zone zal minstens de teelaarde afgegraven worden. De betonplaat ter hoogte van de twee aanbouwen, de funderingen van de piste en de plint, de regenwaterput en leidingen en brandweg zullen voor een nog diepere verstoring zorgen. Het gaat om een zone van ca. 3940 m² waar eventueel aanwezige archeologische resten geraakt kunnen worden.

Voor het zuidelijk deel kan men stellen dat enkel zeer lokaal een bijkomende verstoring zal gebeuren. Dit zorgt voor een versnippering waardoor het kennispotentieel laag is. Gezien deze versnippering en hierbij gepaard beperkt kennispotentieel wordt voor deze zone geen bijkomend onderzoek geadviseerd.

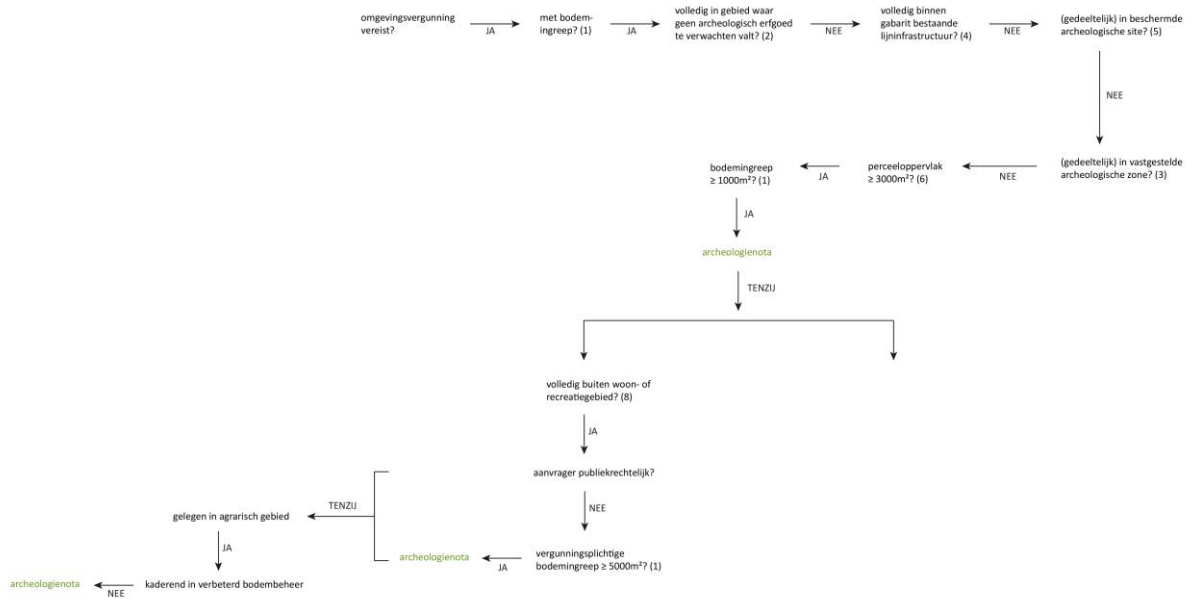
Voor het noordelijk deel kan men stellen dat ter hoogte van een zone van ca. 3950 m² het archeologisch niveau geraakt zal worden. Gezien het archeologisch potentieel en de hiermee gepaarde kenniswinst is bijkomend onderzoek nodig voor deze zone.

Dit zal echter via een uitgesteld traject verlopen aangezien er nog onzekerheid is over het verkrijgen van de omgevingsvergunning.

2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN VOOR UITGESTELD VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM

2.1. INLEIDING

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen waarbij de voorwaarden voldoen aan art. 5.4.1. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

Figuur 1: Beslissingsboom in functie van huidig project. © Devroe bvba 2018

2.2. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Locatie: Provincie Antwerpen, Herentals, Greesstraat

Bounding box: punt 1 (NW) – X 184711,418 Y 207019,296

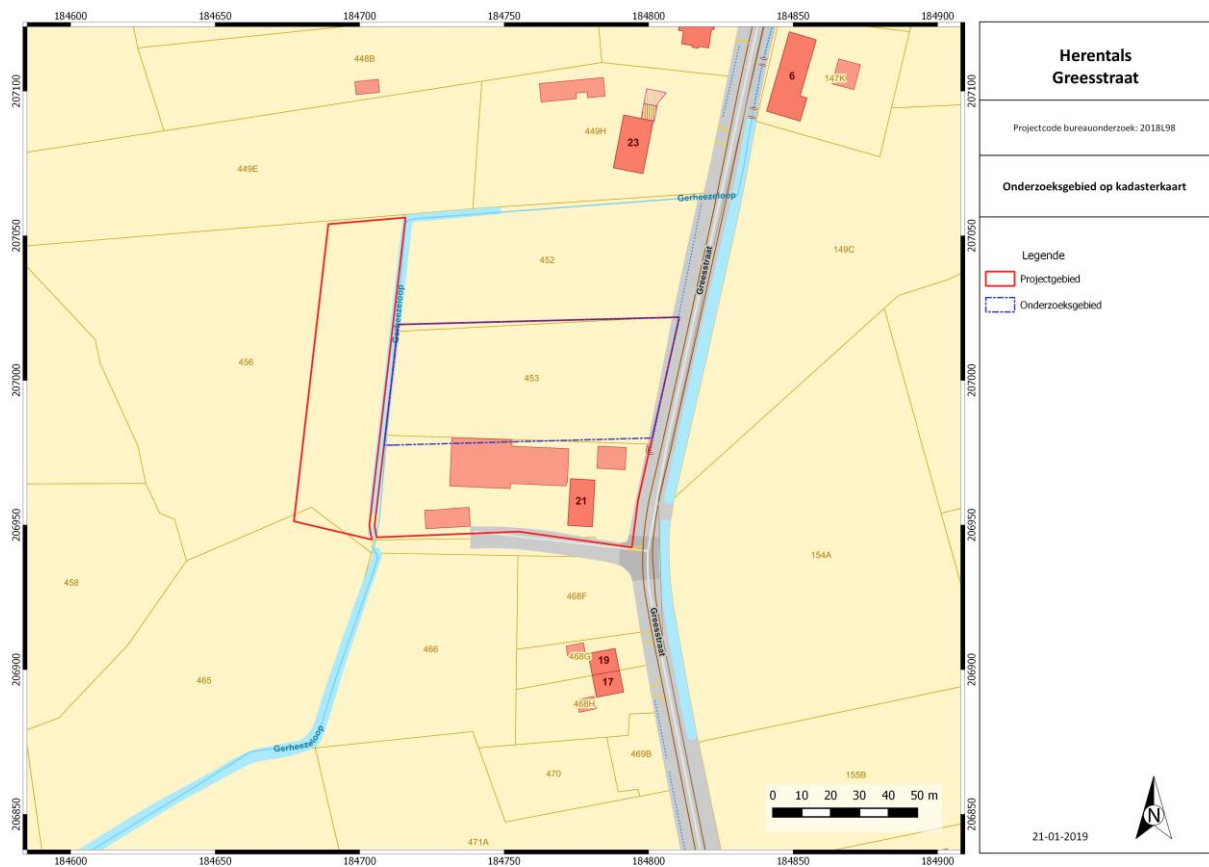
Punt 2 (ZO) – X 184804,324 Y 206977,923

Kadaster: Herentals, afd. 2, sectie C, percelen 453, 454f (partim)

Opmerking: De aflijning van het projectgebied gebeurde op basis van het landmetersplan en komt qua perceelsafbakening niet overeen met het kadasterplan van CadGIS.

Oppervlakte projectgebied: ca. 9755 m²

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 3950 m²

Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.

2.3. ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODE EN -TECHNIEKEN

Na het bureauonderzoek werden de verschillende vooronderzoeken zonder ingreep in de bodem afgewogen. Hiervoor werden telkens volgende vier criteria overlopen:

- Is het mogelijk deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het nuttig deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?
- Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het noodzakelijk deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Geofysisch onderzoek geeft voornamelijk goede resultaten op droge leembodems. Deze methode is vrij duur en aangezien in dit geval moeilijk na te gaan is wat het archeologisch potentieel is, kan het een duur onderzoek worden die weinig oplevert. Op basis van de kosten-batenanalyse en het feit dat gezien de bodemgesteldheid dit geen ideale ondergrond is werd dit onderzoek niet voorgesteld.

Een veldkartering is vooral nuttig op landbouwgronden die net geploegd worden. Dit zou hier uitgevoerd kunnen worden, maar een veldkartering geeft enkel een beeld van de bovenste laag. Bovendien kunnen periodes met weinig vondstmateriaal op deze manier niet gedetecteerd worden. Deze methode wordt dan ook niet geadviseerd.

Onderzoeken in functie van steentijd (verkennend archeologisch booronderzoek, waarderend archeologisch booronderzoek en proefputten ifv steentijd) lijken niet nuttig. Naar steentijdsites toe wordt het archeologisch potentieel eerder als laag ingeschat. Op het eerste zicht lijkt het onderzoeksgebied mogelijk interessant naar steentijdsites toe. Enerzijds was een waterloop of depressie vlakbij aanwezig. Anderzijds wijst de bodemkaart op een podzol, wat kan wijzen op een goed bewaarde bodem en dus de mogelijkheid tot een goed bewaarde steentijdsite. Ter hoogte van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek werden ook podzols verwacht, maar deze bleken niet meer aanwezig te zijn. Ter hoogte van de oostelijke zone kunnen deze niet volledig uitgesloten worden, maar het gebruik als landbouwgrond zorgt er meestal voor dat de podzol minstens onthoofd is, dan niet volledig opgenomen in de ploeglaag. Op basis van het bureauonderzoek werd de kans op steentijdsites dan ook eerder als laag ingeschat. Dergelijk onderzoek wordt dan ook niet geadviseerd.

Landschappelijk bodemonderzoek zou nuttig kunnen zijn om een beeld te krijgen van de bodemopbouw. Op basis van het bureauonderzoek worden echter geen verstoringen verwacht. Een goed beeld van de bodemopbouw kan men beter krijgen d.m.v. een proefsleuvenonderzoek.

Er wordt dan ook geopteerd om meteen over te gaan op een proefsleuvenonderzoek.

2.4. PROEFSLEUVENONDERZOEK

2.4.1. VRAAGSTELLING EN ONDERZOEKSDOELEN

Het doel van het vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven is een archeologische evaluatie van het terrein. Op basis van het bureauonderzoek kon niet aangetoond worden of een archeologische site aanwezig is of niet, maar via dit onderzoek kan het archeologisch potentieel nagegaan worden.

Hierbij dienen volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem, beschrijving + duiding? In hoeverre is de bodemopbouw nog intact? Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden? Is er een bodemkundige verklaring voor de (partiële) afwezigheid van archeologische sporen?
- Zijn er bodemsporen aanwezig? Zo ja, zijn deze van natuurlijke of antropogene aard?
- Op welk(e) niveau(s) manifesteren de archeologische sporen zich?
- Maken de antropogene sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Kan op basis van gerecupereerd materiaal uitspraak gedaan worden over de datering? Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Geven de resultaten aanleiding tot vervolgonderzoek? Zo ja, wat is de ruimtelijke afbakening van de zone(s) voor vervolgonderzoek?
- Is behoud in situ op basis van de resultaten van het vooronderzoek mogelijk?

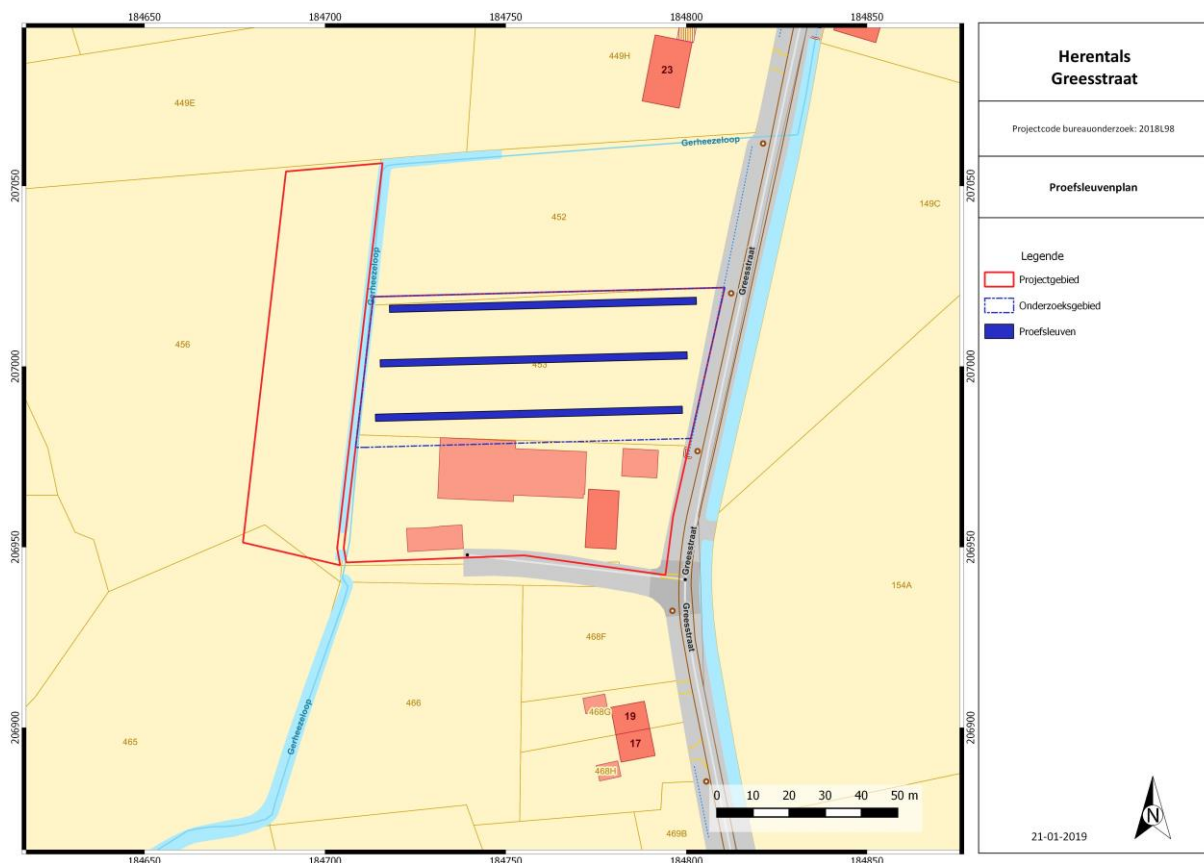
2.4.2. ONDERZOEKSTRATEGIE, -METHODE EN -TECHNIKEN

Het onderzoeksgebied (ca. 3950 m²) zal door middel van parallelle continue proefsleuven onderzocht worden onder begeleiding van een erkend archeoloog.

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem wordt enkel uitgevoerd in omstandigheden die toelaten om de handelingen uit de Code van Goede Praktijk uit te voeren op een wijze zoals ze daarin beschreven zijn.

De sleuven worden ongeveer west-oost georiënteerd. Ze werden zo ingepland dat ze niet samenvallen met de lange zijde van de overdekte buitenpiste aangezien hier funderingen komen en deze strook zo weinig mogelijk verstoord dient te worden. De sleuven hebben een breedte van 2 m en een maximale afstand van 15m van middelpunt tot middelpunt. Er zal minstens 10% van het onderzoeksgebied door middel van proefsleuven onderzocht worden, aangevuld met 2,5% dwarssleuven en/of kijkvensters. De hoeveelheid en locatie van dwarssleuven en/of kijkvensters zijn vrij te bepalen door de erkend archeoloog/veldwerkleider. Een keuze voor of tegen het aanleggen van dwarssleuven en/of kijkvensters wordt gemotiveerd in het verslag van resultaten van het proefsleuvenonderzoek. Kijkvensters en/of dwarssleuven kunnen bijvoorbeeld aangelegd worden om na te gaan of aangetroffen paalkuilen deel uitmaken van een structuur, maar kunnen evenzeer aangelegd worden om een meer exacte afbakening van een archeologische site te bekomen. Indien afgeweken wordt van de richtlijnen betreffende de positie van proefsleuven en/of de aanleg van de bijkomende uitbreidingen wordt dit duidelijk gemotiveerd in het Verslag van Resultaten van het proefsleuvenonderzoek.

Figuur 3: Voorstel proefsleuven.

De aanleg van de sleuven gebeurt met een graafmachine met een niet-getande graafbak van 2 m breed. Het eerste vlak wordt aangelegd op een eerste leesbaar archeologisch niveau. Indien er meerdere archeologische niveaus aanwezig zijn, wordt elk niveau apart gewaardeerd. Er wordt momenteel van uitgegaan dat het om een site zonder complexe verticale stratigrafie gaat en er maar

één niveau aanwezig is. Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van de werkputten en sporen. Dit betekent dat er dagelijks een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is, dat op elk moment aangeleverd kan worden. Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om de interpretatie van het spoor te verifiëren en om de diepte te bepalen. Verspreid over het terrein wordt een relevant aantal profielputten aangelegd die toelaat de bodemopbouw van heel het onderzoeksgebied te beschrijven. De referentieprofielen worden beschreven en bestudeerd door de aardkundige van het projectteam. Elk vlak wordt met de metaaldetector geprospecteerd overeenkomstig de bepalingen in de Code van Goede Praktijk. De aanwezigheid van een steentijdsite kan niet uitgesloten worden. Tijdens het vooronderzoek dient er daarom aandacht geschonken te worden aan concentraties van lithische artefacten. Indien lithische vondsten aangetroffen worden dient ingeschat te worden of het om verspreide vondsten gaat of om een activiteitenzone. Steentijdvondsten worden driedimensionaal ingemeten. Deze vondsten en concentraties worden aan een specialist voorgelegd om een verdere waardering van het terrein te bekomen. Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met doek of plasticfolie zodat ze, indien er een vervolgonderzoek volgt, niet verder worden aangetast of vergraven vooraleer ze verder onderzocht worden.

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak gedaan kan worden over de aard en omvang van de archeologische waarden in het projectgebied en wanneer een eenduidig advies kan gegeven worden voor vrijgave van het terrein, behoud in situ of vervolgonderzoek door middel van een opgraving.

2.5. VOORZIENE AFWIJINGEN VAN DE CODE VAN GOEDE PRAKTIJK

Er worden geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien. Moesten er tijdens de uitvoering van het vooronderzoek met ingreep in de bodem redenen zijn waarom wel wordt afgeweken van de bepalingen in de code, dan worden deze gemotiveerd in het verslag van resultaten.

3. FIGURENLIJST

Figuur 1: Beslissingsboom in functie van huidig project. © Devroe 2018	3
Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.	4
Figuur 3: Voorstel proefsleuven.	6